

Lublin, dnia 15 marca 2019 r.

Dr hab. Grzegorz Koziół, prof. UMCS
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej
Wydział Prawa i Administracji

Recenzja

rozprawy doktorskiej mgr Marii Cudowskiej

pt.: „Zdatność arbitrażowa w postępowaniu insolwencyjnym. Analiza prawnoporównawcza”.

1. Uwagi ogólne

Recenzowana rozprawa mgr Marii Cudowskiej została napisana na Wydziale Prawa Uniwersytetu w Białymstoku pod opieką naukową Promotora Pani Prof. dr hab. Agnieszki Malarewicz-Jakubów. Dotyczy analizy prawnoporównawczej problematyki zdatności arbitrażowej w postępowaniu insolwencyjnym.

Przyjęte sformułowanie oraz ujęcie tematu rozprawy doktorskiej należy ocenić pozytywnie. Z uwagi na zakres rozprawy doktorskiej, wynikający z jej spisu treści, wydaje się, że zawarte w temacie tej rozprawy określenie „zdatność arbitrażowa” może obejmować zarówno „zdolność arbitrażową” (w znaczeniu prawnej dopuszczalności arbitrażu), jak i funkcjonalną przydatność arbitrażu w postępowaniu insolwencyjnym. Objęte jej tematem zagadnienie jest doniosłe z teoretycznego oraz praktycznego punktu widzenia. Stanowiąca temat recenzowanej rozprawy problematyka nie została do chwili obecnej zbadana w sposób kompleksowy. Nie poświęcono jej szerszej uwagi w wypowiedziach zawartych w piśmiennictwie.

Autorka precyzyjnie określiła i wyjaśniła główny cel badawczy rozprawy doktorskiej, który sprowadziła do potrzeby rozstrzygnięcia w jej ramach kilku doniosłych zagadnień problemowych, wyrażonych w szczególności w następujących pytaniach: 1) w jaki sposób brak transparentności co do stosowania konkretnych norm prawnych przyczynia się do braku jednolitej linii orzeczniczej w zakresie prawa międzynarodowego upadłościowego procesowego, a także materialnego? 2) w jaki sposób można zniwelować niepewność stron

w przedmiocie przystąpienia do procedury (arbitrażowej) w obecnych sądach? 3) mając na uwadze interesy wierzycieli i dłużników, jak obu stronom postępowania zapewnić gwarancje rzetelnego i sprawiedliwego postępowania upadłościowego oraz arbitrażowego? 4) w jakich warunkach najczęściej dochodzi do złamania zasady równego traktowania wierzycieli na poziomie międzynarodowym? Czy postępowanie arbitrażowe, ewentualnie mediacyjne może przyczynić się do umocnienia tej zasady? 5) czy alternatywne metody rozwiązywania sporów mogą przyczynić się do usprawnienia postępowania upadłościowego w ujęciu międzynarodowym? (s. 11-12 rozprawy doktorskiej, dalej: r.d.). W poszczególnych rozdziałach rozprawy doktorskiej Autorka przedstawiła rozważania, które zmierzają do ilustracji osiągnięcia jej celu badawczego wskazanego powyżej.

Podstawową tezę recenzowanej rozprawy doktorskiej wskazaną przez Autorkę we „Wstępie” jest twierdzenie, że: „alternatywne metody rozwiązywania sporów mogą przyczynić się do zwiększenia efektywności postępowania upadłościowego, a także usprawnić zawieranie układu w upadłości”. W związku z tym Autorka sformułowała również następujące hipotezy szczegółowe: 1) arbitraż oraz mediacja w sporach insolwencyjnych może pełnić funkcję pomocniczą, 2) upadłość może być mechanizmem wspomagającym dochodzenie roszczeń w sprawach z zakresu deliktów w systemie *common law*, 3) orzecznictwo państw *common law* w obliczu nieustannie ewoluującej linii orzeczniczej nie jest gwarantem ukonstytuowania się arbitrażu jako instytucji mającej automatyczne zastosowanie w sporach insolwencyjnych (s. 12 r.d.).

2. Ocena struktury rozprawy

Recenzowana rozprawa doktorska ma formę maszynopisu książki i liczy 293 strony.

Składa się z Wykazu skrótów, Wstępu, pięciu rozdziałów merytorycznych (w tym rozdziału V. *Case studies* i konkluzje badawcze), w każdym przypadku zakończonych wnioskami, Zakończenia, Wykazu tabel i wykresów, Aneksu, Bibliografii, Wykazu źródeł prawa i orzecznictwa.

Prezentowana problematyka została przez Autorkę usystematyzowana w sposób prawidłowy. Układ rozdziałów, jak również pozostałych jednostek redakcyjnych jest przemyślany, logiczny i prawidłowy. Umożliwiło to Autorce prawidłową realizację wskazanych w pracy założeń badawczych. Autorka zachowała właściwe proporcje pomiędzy poszczególnymi rozdziałami, a w ramach rozdziałów – odpowiednie proporcje między

paragrafami. Rozważenia przed ewentualną publikacją rozprawy wymaga wprowadzenie do spisu treści dodatkowych jednostek redakcyjnych, które odnosiłyby się do występujących w jej treści (a nie przewidzianych w planie pracy), jednostek redakcyjnych, takich jak np. na s. 214 (pkt „1. Nortel”), czy na s. 218 (pkt „2. Lechman Broters”), na s. 220 („§ Wnioski i wyniki badań” i „a. Perspektywa amerykańska”), czy na s. 227 („b. Perspektywa polska”), lub s. 247 („Aspekty psychologiczne upadłości”).

W „Wykazie skrótów” Autorka umieściła 43 skróty odnoszące się do określeń obcojęzycznych, a także 10 skrótów dotyczących określeń polskojęzycznych. Zapewne z uwagi na przyjęcie konwencjonalnego oznaczenia skrótów najczęściej używanych określeń polskojęzycznych Autorka zrezygnowała z wyróżniania skrótów odnoszących się do tych określeń. Sposób przygotowania wykazu skrótów nie budzi zastrzeżeń.

We „Wstępie” Autorka uzasadniła wybór tematu rozprawy, przedstawiła aktualny stan wiedzy dotyczący poruszanego w niej problemu badawczego, jej terytorialny i chronologiczny zasięg, ocenę literatury oraz materiałów źródłowych, a także zaprezentowała układ rozprawy. Zasygnalizowała podstawową tezę rozprawy doktorskiej i wskazała jej cel badawczy.

W rozdziale I rozprawy Autorka przedstawiła aspekty prawne i ekonomiczne postępowania arbitrażowego oraz upadłościowego. W rozdziale II rozprawy Autorka zaprezentowała unormowania z obszaru międzynarodowego postępowania upadłościowego. W rozdziale III rozprawy, Autorka przedstawiła stosunek arbitrażu do postępowań upadłościowych w wybranych państwach, których porządek prawny jest oparty na systemie *common law* (USA, Irlandii i Anglii). W rozdziale IV rozprawy Autorka zaprezentowała relację arbitrażu do postępowań upadłościowych z perspektywy Polski w ujęciu międzynarodowym. W rozdziale V rozprawy, Autorka przedstawiła z kolei analizę przypadków i konkluzje badawcze. W „Zakończeniu” Autorka podsumowała rozważania zawarte w rozprawie doktorskiej.

W „Bibliografii” (s. 366-280 r.d.), Autorka umieściła literaturę polskojęzyczną (102 pozycje) i obcojęzyczną (137 pozycji). Z kolei w „Wykazie aktów prawnych i orzecznictwa”, Autorka zamieściła polskie akty prawne (11 pozycji), orzeczenia sądów polskich (8 pozycji), akty prawa unijnego (12 pozycji), dokumenty unijne (4 pozycje), orzecznictwo Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości (5 pozycji), akty prawa międzynarodowego (24 pozycje), akty UNICITRAL (4 pozycje), inne dokumenty ONZ (3 pozycje), akty prawne USA (9 pozycji), akty prawne Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii (4 pozycje), akty prawne Irlandii

(9 pozycji), akty prawne Kanady (1 pozycja), orzecznictwo sądów amerykańskich (27 pozycji), angielskich (1 pozycja), irlandzkich (3 pozycje), a także pozostałe dokumenty, rekomendacje, raporty, statystyki, doniesienia prasowe, strony internetowe i inne źródła. Należy podkreślić, że znacznie ponad połowę (a dokładnie ponad 4/7, słownie: cztery siódme) powołanej w rozprawie doktorskiej literatury (ogółem 239 pozycji) stanowią źródła obcojęzyczne (137 pozycji), natomiast niemalże pięciokrotnie więcej powołanych w niej orzeczeń stanowią orzeczenia sądów zagranicznych (36 pozycji). Z uwagi na główny problem badawczy rozprawy doktorskiej, jej cel i tezę badawczą, a także zastosowaną metodologię powyższe jest dużą zaletą recenzowanej rozprawy doktorskiej. Sposób przygotowania bibliografii nie budzi zastrzeżeń.

3. Ocena strony formalnej rozprawy

Zawarte w rozprawie doktorskiej rozważania są jasne i logiczne. Rozprawa została napisana dojrzałym, klarownym i precyzyjnym językiem.

Przypisy zostały skonstruowane w sposób prawidłowy.

Liczba typowych dla rozpraw doktorskich i innych tego typu prac drobnych niedoskonałości literowych, interpunkcyjnych, stylistycznych czy gramatyczno-językowych jest bardzo niewielka (śladowa). Przykładowo na s. 2 r.d. Autorka w tytule rozdziału III rozprawy posługuje się określeniem „... w wybranych państwach *common law*”, na s. 9, stwierdza „... naprzód należy określić obszar...” czy na s. 251 konstatuje, że „Dlatego zmianą o charakterze systemowym, wspomagającą szybkie i polubowne dochodzenie roszczeń, mogłoby być „wyjęcie” spraw upadłościowych z zakresu właściwości rzeczowej Wydziałów Gospodarczych”. Po ich usunięciu z treści rozprawy doktorskiej z pełnym przekonaniem rekomenduję jej wydanie w formie monografii.

4. Ocena metodologii zastosowanej w rozprawie

Recenzowana rozprawa doktorska dotyczy problematyki usytuowanej na tzw. „styku” prawa postępowania arbitrażowego, a także prawa postępowania upadłościowego z perspektywy prawnoporównawczej. Trafnie zatem Autorka posłużyła się w niej przede wszystkim dwiema metodami badawczymi, tj. formalno-dogmatyczną i komparatystyczną. W związku z tym Autorka dokonała w rozprawie doktorskiej wykładni przepisów prawnych

obowiązujących przede wszystkim w prawie międzynarodowym, USA, irlandzkim, angielskim oraz polskim. Ustalone wskutek podjętych działań badawczych rozwiązania prawne obowiązujące w prawie międzynarodowym i zagranicznym stanowiły dla Autorki podstawę dla wniosków sformułowanych w odniesieniu do prawa polskiego. Ponadto w rozprawie doktorskiej Autorka wykorzystwała metodę analityczną, statystyczną oraz empiryczną.

Dokonana w rozprawie doktorskiej analiza przepisów prawa międzynarodowego, USA, irlandzkiego, angielskiego i polskiego, poglądów doktryny, jak również analiza judykatury jest dokładna oraz pogłębiona. Podstawowa teza rozprawy doktorskiej została przez Autorkę przedstawiona we „Wstępie”. Zamieszczone w rozprawie doktorskiej rozważania zostały ukierunkowane na realizację przyjętego celu i wykazanie założonej tezy. Wnioski badawcze zostały przez Autorkę zawarte we wnioskach częściowych kończących każdy z rozdziałów, a także w rozdziale V i zakończeniu.

5. Uwagi merytoryczne

Autorka przygotowała przemyślaną i oryginalną rozprawę doktorską, w której w sposób prawidłowy dokonała analizy zdatności arbitrażowej w postępowaniu insolwencyjnym z perspektywy prawnoporównawczej. Zawarte w recenzowanej rozprawie rozważania potwierdzają umiejętności badawcze jej Autorki, która wykazała się w niej umiejętnością przeprowadzenia pogłębionej analizy przepisów prawa, jak również orzecznictwa oraz formułowania adekwatnych wniosków, z którymi generalnie trudno się nie zgodzić.

W rozprawie doktorskiej jej Autorka podjęła się z powodzeniem udowodnienia prawdziwości zasygnalizowanej w jej „Wstępie” tezy (zob. uwagi zawarte w pkt 1 niniejszej recenzji).

Autorka słusznie stwierdziła m.in., że problematyka zdatności arbitrażowej sporów insolwencyjnych każdorazowo dotyczy identyfikacji przez sąd upadłościowy roszczeń nadających się do rozwiązania w formie arbitrażu. Zdatność arbitrażowa sporu insolwencyjnego jest uzależniona od ogólnych zasad prawnych, związanych z bieżącą polityką państwową. Kształtowanie się tej polityki w sferze prawa upadłościowego i pozasądowych metod rozstrzygania sporów, zawsze jest balansowaniem pomiędzy interesami wierzycieli oraz dłużników z zastosowaniem odpowiednich środków ochrony.

W związku z tym Autorka trafnie uznała za zasadne użycie ADR w trzech przypadkach: 1) w odniesieniu do rozwiązania sporu i osiągnięcia konsensusu w sprawie planu reorganizacyjnego, 2) rozwiązania sporu, w którym występuje jeden wierzyciel, 3) rozwiązania sporów związanych z roszczeniami tego samego rodzaju (s. 253 r.d.).

Następnie Autorka sformułowała słuszny wniosek, że wdrożenie ADR do praktyki prawa upadłościowego powinno odnosić się szczególnie do upadłości o charakterze transgranicznym. Jej zdaniem z analizy obowiązujących przepisów międzynarodowego prawa upadłościowego wynika, że problematyczna jest nie tyle procedura uznania postępowania upadłościowego, co brak przepisów materialnych na poziomie międzynarodowym. Odpowiedź na wyłaniające się w perspektywie międzynarodowego postępowania arbitrażowego pytanie, czy trybunał arbitrażowy zachowuje jurysdykcję nad sporem, pomimo wszczęcia postępowania upadłościowego, będzie zależała w każdym przypadku od *lex loci arbitri* (s. 253 r.d.).

W dalszej kolejności Autorka trafnie stwierdziła, że rozwój wąskiej, specjalistycznej dziedziny rozwiązywania sporów insolwencyjnych z wykorzystaniem ADR, szczególnie w kontekście międzynarodowym, został wymuszony przez praktykę obrotu prawnego. Należy zatem oczekiwać, że w przyszłości rozwiązywanie sporów w obszarze postępowania upadłościowego może łączyć się z arbitrażem. W związku z tym niezbędne są działania o charakterze legislacyjnym, ale także promocyjnym, umożliwiające wykorzystanie potencjału arbitrażu, jako mechanizmu pomocniczego wychodzenia przedsiębiorców ze stanu insolwencji lub mechanizmu efektywnej dystrybucji masy upadłościowej (s. 254 r.d.).

Z pełnieniem funkcji Recenzenta rozprawy doktorskiej wiąże się zwykle obowiązek przynajmniej przykładowego zwrócenia uwagi na określone zagadnienia merytoryczne, z których przedstawieniem przez Autorkę w rozprawie można polemizować czy dyskutować, a które nie zmieniają jednak ogólnej bardzo wysokiej oceny naukowej rozprawy, jaką należy wystawić również rozprawie doktorskiej przygotowanej przez mgr Marię Cudowską. W odniesieniu do recenzowanej rozprawy, z uwagi na wskazany w niej problem badawczy, jej tezę, a także cel badawczy i zastosowaną metodologię jak również jej realizację oraz przedstawienie wyników badań, trudno formułować jakiegokolwiek istotne i poważne zastrzeżenia czy uwagi merytoryczne. Wydaje się, że interesujące może być stanowisko Autorki w sprawie przyczyny odstąpienia od szerszego przedstawienia w rozprawie doktorskiej zagadnienia zakresu merytorycznego (jakkolwiek użytego już wcześniej w literaturze w pracy I. Białos, *Zdatność arbitrażowa sporów dotyczących patentu*, Warszawa

2017) pojęcia „zdatność arbitrażowa” w relacji do kategorii pojęciowej „zdolność arbitrażowa”, „przydatność arbitrażu” (w tym przydatność w znaczeniu funkcjonalnym), czy też w odniesieniu do podstawowej dla prawa prywatnego, szerszej kategorii pojęciowej „zdolność prawna”.

6. Konkluzja

W konkluzji niniejszym stwierdzam, że recenzowana rozprawa doktorska mgr Marii Cudowskiej stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego oraz wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną Autorki w uprawianej dyscyplinie naukowej, a także umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. W związku z tym, uważam, że recenzowana rozprawa spełnia wymagania określone w treści art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (tekst jedn.: Dz. U. z 2017 r., poz. 1789 ze zm.) i stanowi podstawę do podjęcia dalszych czynności w przewodzie doktorskim w sprawie nadania stopnia doktora nauk prawnych jej Autorce Pani mgr Marii Cudowskiej. Jednocześnie mając na uwadze istotne zalety naukowe rozprawy podkreślone w pkt 1-5 tej recenzji powyżej, zwracam się z uprzejmym wnioskiem o jej wyróżnienie.

Dr hab. Grzegorz Koziół, prof. UMCS

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej,
Wydział Prawa i Administracji